

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.1.77](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.1.77)

УДК 65.012.12:33

*В. П. Пильнова,
к. е. н., доцент, доцент кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності,
Державний університет телекомунікацій, м. Київ
ORCID: 0000-0002-9777-7451*

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦТВА: ВПЛИВ РИЗИКІВ НА ФІНАНСОВУ СТІЙКІСТЬ

*V. Pylnova
PhD in Economics, Associate professor,
Associate Professor of the Department of Entrepreneurship,
Trade and Stock Exchange, State University of Telecommunications, Kyiv*

FINANCIAL SECURITY OF ENTREPRENEURS: THE IMPACT OF RISKS ON FINANCIAL SUSTAINABILITY

У статті розкрито зміст фінансової безпеки підприємства на основі вивчення існуючих поглядів і виявлення взаємозв'язку даного поняття з фінансовою стійкістю підприємства. Виявлено місце та роль фінансової безпеки підприємства в управлінні фінансами та забезпеченні фінансової стійкості підприємства. Систематизовано існуючі погляди на класифікацію ризиків фінансової безпеки як теоретичної основи для розробки заходів щодо їх зниження та нейтралізації. На засадах систематизації існуючих показників оцінки фінансового стану підприємства, визначені групи показників, які є індикаторами фінансової безпеки і сприяють виявленню істотних ризиків втрати фінансової стійкості. На основі дослідження особливостей функціонування малих і середніх підприємств систематизовані ризики фінансової безпеки, характерні для малих і середніх підприємств. Запропоновано методiku оцінки фінансової безпеки малих і середніх підприємств з метою підвищення їх фінансової стійкості. Сформовано комплекс заходів, спрямованих на підвищення рівня фінансової безпеки малих і середніх підприємств. Розроблено теоретичні положення та методичні рекомендації з оцінки фінансової безпеки малих і середніх підприємств як чинника, що впливає на їх фінансову стійкість.

The article reveals the content of the financial security of the enterprise based on the study of existing views and identifying the relationship of this concept with the financial stability of the enterprise. The place and role of the financial security of the enterprise in managing finances and ensuring the financial stability of the enterprise is revealed. The internal and external factors affecting the financial stability and security of enterprises are determined. The existing views on the classification of financial security risks as a theoretical basis for developing measures to reduce and neutralize are systematized. Based on the systematization of existing indicators for assessing the financial condition of an enterprise, groups of indicators are identified that are indicators of financial security and help to identify significant risks of loss of financial stability. Based on the study of the functioning of small and medium-sized enterprises, the financial security risks specific to small and medium-sized enterprises are systematized. To analyze and evaluate the level of

financial stability of small enterprises, we used a system of performance indicators that reflectively reflect various aspects of the financial activity of the enterprise and the impact of each of these aspects on minimizing the financial risks of small and medium enterprises. The methodology for diagnosing the level of financial security, based on a comprehensive assessment of the financial security of business entities, is substantiated. Methods and tools for assessing the financial security of an enterprise are proposed. A set of indicators has been developed for diagnosing the financial security of an enterprise. The main sources of information for diagnosing the financial security of small and medium enterprises are identified. A methodology for assessing the financial security of small and medium enterprises with the aim of increasing their financial stability is proposed. A set of measures has been formed aimed at improving the financial security of small and medium-sized enterprises. Theoretical provisions and guidelines for assessing the financial security of small and medium-sized enterprises as a factor affecting their financial stability have been developed.

Ключові слова: фінансова безпека; підприємницький ризик; фінансова стійкість; взаємозв'язок; результативність управління.

Keywords: financial security; entrepreneurial risk; financial stability; interconnection; management performance.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Малий і середній бізнес давно став невід'ємною частиною української економічної системи. Дедалі більшого визнання отримує здатність малих підприємств істотно впливати на вирішення проблем зайнятості населення шляхом створення нових робочих місць, розвитку і підвищення конкурентоспроможності цілих галузей, збільшення податкових надходжень до бюджету, забезпечення соціального захисту населення, підвищення його добробуту та соціально-економічної активності.

Однак сучасний стан малого підприємництва в Україні відзначається складним і суперечливим характером. Малий бізнес схильний до впливу цілого ряду несприятливих факторів, таких як динаміка податкового тягаря, зміна вартості ресурсів, погіршення інвестиційного клімату, зниження попиту. Все це збільшує рівень витрат малих підприємств, знижує ефективність бізнесу, інвестиційні можливості, підвищує підприємницькі ризики суб'єктів малого і середнього бізнесу, а отже, ставить під загрозу їх фінансову стійкість та економічну безпеку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемам фінансової безпеки суб'єктів господарювання значну увагу приділено у працях зарубіжних та вітчизняних науковців, таких як Дж.К. Ван Хорн, Т. Аллісон, Г. Фостер, Й. Шумпетер, Л.І. Абалкін, Г.Я. Аніловська, О.І. Баранівський, І.О. Бланк, В.М. Геєць, І.П. Мойсеєнко, В.І. Франчук, В.Я. Шевчук, А.Д. Шеремет та інших. Разом з цим, висвітлення послідовного процесу управління фінансовою безпекою підприємства, заснованого на проведенні оцінки та моніторингу, в роботах даних авторів відсутнє. У даних роботах також не розглядаються проблеми фінансової стійкості і безпеки малих та середніх підприємств, тоді як систематизація ризиків фінансової безпеки стосовно до малих та середніх підприємств дозволить підвищити результативність управління фінансовою безпекою та стійкістю підприємств даного виду. Потребує розвитку і проблема визначення оціночних величин, які характеризують рівень фінансової безпеки та є невід'ємним елементом методики оцінки фінансової безпеки малих та середніх підприємств.

Необхідність подальшого розвитку теоретичного і методичного аспектів оцінки фінансової безпеки малих і середніх підприємств у взаємозв'язку із забезпеченням їх фінансової стійкості зумовили вибір теми статті та визначили її основні напрямки.

МЕТА СТАТТІ

Мета статті полягає в розробці теоретичних положень і методичних рекомендацій щодо оцінки фінансової безпеки малих і середніх підприємств як чинника, що впливає на їх фінансову стійкість.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Малий та середній бізнес в наслідок своєї багаточисельності в значній мірі визначають соціально-економічний вигляд країни. Цей сектор підприємництва утворює саму розгалужену мережу підприємств. У поєднанні з невеликими розмірами малих та середніх підприємств, їх технологічною, виробничою та управлінською гнучкістю це дозволяє таким підприємствам оперативно реагувати на зміну кон'юнктури ринку.

Не так давно малий та середній бізнес в Україні виконував в основному соціальну функцію, від нього вимагалось забезпечити людей роботою і зарплатою. Тепер він відіграє не лише економічне, але і політичне значення. Україна потребує серйозного інноваційного оновлення економіки, і в цьому необхідно спиратися на

малий та середній бізнес. Питання розвитку малого та середнього бізнесу мають важливе соціальне значення. Це база для посилення підприємницької активності в країні та основа для збільшення чисельності середнього класу.

Ризиковий характер малого та середнього підприємництва, високий рівень залежності від змін підприємницького середовища, посилення конкуренції, нестабільність правової та нормативної бази, недосконалість інституційного середовища призводять до необхідності вирішення проблеми забезпечення його стійкості та економічної безпеки, причому не лише в певному часовому інтервалі, а й в стратегічній перспективі.

Фінансова безпека підприємства є найважливішою складовою економічної безпеки. Фінансова безпека зумовлює такий стан підприємства, при якому: [2]

- рівень безпеки визначається за допомогою кількісних і якісних параметрів оцінки;
- забезпечується захищеність фінансових інтересів підприємства, в результаті чого підприємство прагне до фінансової рівноваги, підвищення фінансової стійкості, ліквідності, платоспроможності та стабільної діяльності в короткостроковому і довгостроковому періоді;
- забезпечується достатня фінансова незалежність, гнучкість при прийнятті фінансових рішень та задовольняються потреби підприємства у фінансових ресурсах для стійкого розширеного відтворення;
- підприємство здатне протистояти існуючим і виникаючим ризикам за умов постійного моніторингу та формування ряду оперативних і контрольних заходів.

Фінансова стійкість є складовою частиною фінансової безпеки підприємства, її основою і визначальним фактором. Отже, забезпечення фінансової безпеки може бути тільки на основі сталого розвитку підприємства, в якому створені умови для реалізації такого фінансового механізму, який здатний адаптуватися до зміни умов зовнішнього та внутрішнього середовища. Взаємозв'язок між фінансовою стійкістю і фінансовою безпекою [5] наведено на рис. 1.

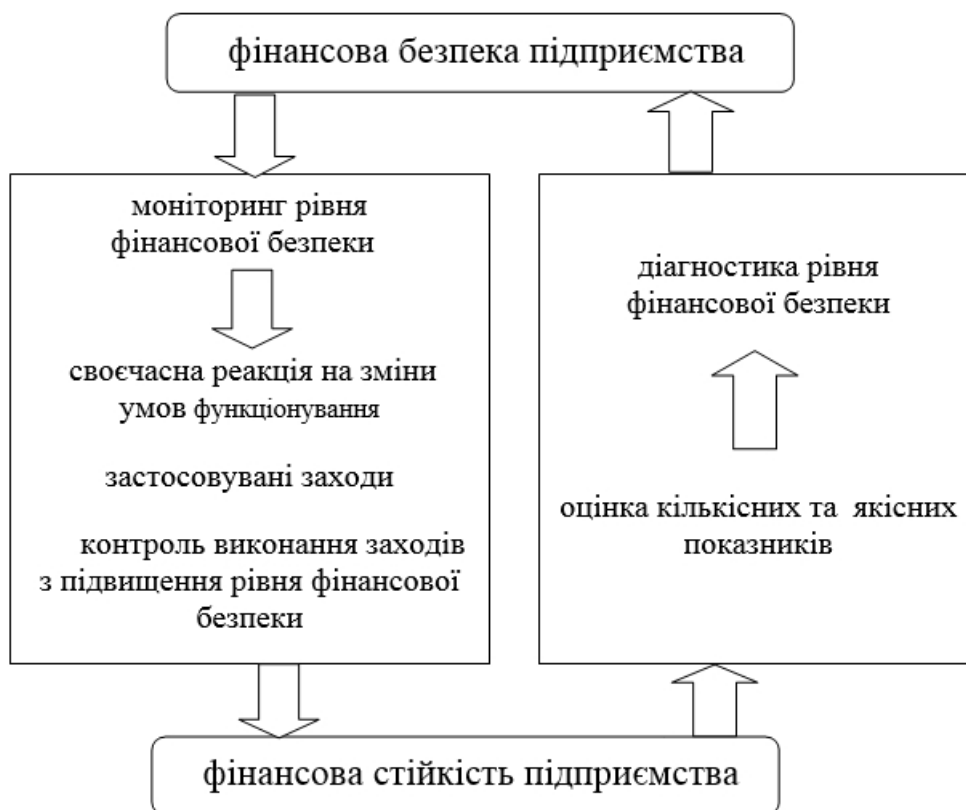

Рис. 1. Взаємозв'язок фінансової стійкості та фінансової безпеки підприємств

Необхідність комплексного підходу до формування фінансової безпеки підприємства, що забезпечує захист його фінансових інтересів в процесі розвитку, обумовлює її виділення в самостійний об'єкт управління у загальній системі фінансового менеджменту.

Найважливішою передумовою формування системи фінансової безпеки підприємства, поряд із визначенням пріоритетних фінансових інтересів, є ідентифікація ризиків їх реалізації. Від того, наскільки у повному обсязі визначено склад ризиків (загроз) фінансовим інтересам, наскільки точно оцінений рівень інтенсивності їх прояву та можливої шкоди, залежить ефективність побудови всієї системи забезпечення фінансової безпеки підприємства.

Існують різні підходи до класифікації ризиків фінансової безпеки. [6]

На основі критичного аналізу існуючої типології ризиків доцільно ввести наступну класифікацію ризиків фінансової безпеки стосовно підприємства. Так, пропонується класифікувати ризики за ознакою виду

діяльності підприємства на ризики, які є наслідком операційної, фінансової та інвестиційної діяльності. Такий розподіл дозволить найбільш точно і повно ідентифікувати можливі ризики і виділити найбільш пріоритетні з них.

Іншим критерієм класифікації пропонується застосовувати пріоритетність інтересів власників. Так, за пріоритетністю інтересів власників ризики доцільно поділяють на пріоритетні та другорядні.

За рівнем впливу на фінансову безпеку підприємства пропонуємо класифікувати ризики за такими видами:

- фактори ризику 1-го рівня, що безпосередньо впливають на фінансову безпеку;
- фактори ризику 2-го рівня, що впливають на фінансову безпеку через економічну безпеку;
- фактори ризику 3-го рівня, що впливають на фінансову безпеку через загальну безпеку підприємства.

Розглянута класифікація ризиків (загроз) фінансовим інтересам дозволить цілеспрямовано формувати комплекс заходів з управління фінансовою безпекою підприємства, зокрема для оцінки її рівня. Таким чином, вивчення процесів і тенденцій зародження, загострення і затухання ризиків дозволяє створити методологічну базу управління фінансовою безпекою та стійким розвитком підприємства у середовищі, що динамічно мінюється із зміцненням його конкурентного статусу. Крім попереджувального значення, класифікація ризиків дозволяє виділити фактори дестабілізуючого характеру, які за джерелом виникнення поділяються на зовнішні та внутрішні. Зовнішні фактори впливають на фінансову стійкість і безпеку підприємства із зовнішнього середовища. Ці фактори можуть оцінюватися, але непідвладні для управління. Внутрішні чинники безпосередньо залежать від ступеня управління діяльністю підприємства, схильні до оцінки та управління. Доцільно дотримуватися аналогічного підходу до поділу факторів фінансової стійкості і безпеки. Разом з тим, є сенс зупинитися на аналізі чинників, що мають виключно негативний вплив і призводять до втрати або зниження рівня фінансової стійкості та безпеки підприємств. Зазначені фактори визначаються як дестабілізуючі фактори або ризик-фактори. [3]

З точки зору впливу на фінансову стійкість і безпеку підприємства дестабілізуючими внутрішніми факторами є:

- зниження рівня ліквідності;
- зниження рівня платоспроможності;
- зниження рівня рентабельності та ділової активності;
- втрата фінансової рівноваги;
- скорочення обсягів продажів;
- скорочення обсягів виробництва і інші.

Ступінь впливу зазначених факторів на фінансову стійкість і безпеку підприємства залежить не лише від співвідношення безпосередньо вищезазначених чинників, але і від інтенсивності впливу ризиків (загроз) фінансовим інтересам підприємства.

Дестабілізуючі фактори зовнішнього середовища можуть бути поділені на економічні, правові та техногенні. Таким чином, дестабілізуючий фактор, або ризик-фактор, сприймається як рушійна сила негативного впливу, що визначає характер ризику фінансової безпеки. Ризик-фактор генерує виникнення ризику; ризик, в свою чергу, визначає ймовірність прояву загроз і небезпек.

Малі та середні підприємства відчувають особливі складнощі в своєму становленні і розвитку, зокрема: брак власних коштів для розвитку бізнесу, ускладнені процедури кредитування, відсутність фінансового планування, недосконалість нормативно-правової бази, що регулює діяльність малих і середніх виробничих підприємств. Все вищезазначене зумовлює необхідність виділити суттєві особливості підприємств малого та середнього бізнесу для подальшої деталізації ризиків їх фінансової безпеки.

Зазначені відмінності дозволяють зробити висновок про підвищену вразливість підприємств малого та середнього бізнесу до ризику їх фінансової безпеки.

З урахуванням особливостей і ролі малих і середніх підприємств виділені основні фактори, ризики та ризикоутворюючі фактори, що несуть загрози їх фінансовій безпеці.

А саме: [7]

- для факторів ризику 1-го рівня, що безпосередньо впливають на фінансову безпеку характерні такі ризикоутворюючі фактори:

- нестача інвестицій і фінансових ресурсів
- відсутність резервів
- труднощі в процесі отримання кредитів
- відсутність можливості отримання знижок при закупівлі внаслідок невеликих обсягів діяльності
- низький рівень ведення бухгалтерського обліку
- відсутність фінансового планування;
- для факторів ризику 2-го рівня, що впливають на фінансову безпеку через економічну безпеку характерні такі ризикоутворюючі фактори:

- обмежений ринок
- відсутність доступу до інформації про стан ринку
- нестача економічно обґрунтованих програм і проектів
- складність системи оподаткування;
- для факторів ризику 3-го рівня, що впливають на фінансову безпеку через загальну безпеку

підприємства характерні такі ризикоутворюючі фактори:

- високий рівень конкуренції з великими підприємствами
- неефективне управління персоналом
- обмежені способи найму і відбору персоналу
- високий рівень плинності кадрів
- нечітке документування трудових відносин
- різнопланові функції керівника
- відсутність можливості навчання персоналу
- слабкий рівень технічної оснащеності
- недосконалість нормативно - правової бази.

Вказані ризикоутворюючі фактори призводять до виникнення таких загроз: ризик неплатежу з боку контрагентів; ризик втрати ліквідності; ризик втрати платоспроможності; ризик втрати фінансової рівноваги; ризик скорочення обсягів продажів в результаті порушення договірних зобов'язань; ризик зниження попиту на продукцію з боку основних споживачів; Ризик скорочення обсягів продажів і недоотримання прибутку в результаті високої конкуренції; ризик втрати професійних кадрів; ризик виникнення втрат внаслідок обставин непереборної сили; ризик втрати дохідності бізнесу в результаті зниження рівня репутації фірми; ризик скорочення обсягів виробництва в результаті використання застарілого обладнання; ризик зниження прибутку в результаті підвищення цін на матеріали; ризик виникнення додаткових витрат в результаті зміни законодавства.

Таким чином, названі фактори, ризики, небезпеки і загрози фінансової безпеки малих та середніх підприємств виділяють їх в сферу особливо актуальних фінансових проблем сучасної економіки. Разом з тим, кожне мале або середнє підприємство працює в специфічних умовах конкретних ринків, має свої особливості, і, відповідно, потребує гнучких способів реагування на загрози фінансовим інтересам, легко адаптуються до нових нестандартним ситуаціям.

Ігнорування суб'єктами малого і середнього підприємництва оцінки, моніторингу та діагностики своєї фінансової безпеки може призвести до незворотних наслідків.

Оцінка рівня фінансової безпеки підприємства передбачає вибір критеріїв оцінки, системи індикаторів, які її характеризують, і самих методичних підходів до визначення рівня фінансової безпеки. [8]

Індикатори, які використовуються для оцінки рівня фінансової безпеки підприємства включають:

- показники платоспроможності;
- показники фінансової стійкості;
- показники ділової активності;
- показники рентабельності;
- показники розвитку підприємства.

Доцільно визначати індикатор як показник фінансового стану підприємства, що має граничне значення і розраховується з метою оцінки фінансової безпеки підприємства. Так, розрахунок індикаторів фінансової безпеки проводиться за умови їх обов'язкового порівняння з граничними значеннями. Під граничними значеннями розуміються граничні величини індикаторів, недотримання значень яких призводить до фінансової нестійкості, перешкоджає нормальному ходу розвитку різних елементів відтворення, призводить до формування негативних, руйнівних тенденцій.

Для оцінки фінансової безпеки малих та середніх підприємств доцільно використовувати методику, засновану на приведенні всіх використовуваних кількісних індикаторів та якісних параметрів до порівняльного стану за допомогою бальної оцінки. Етапи вказаної методики наведені на рис. 2.

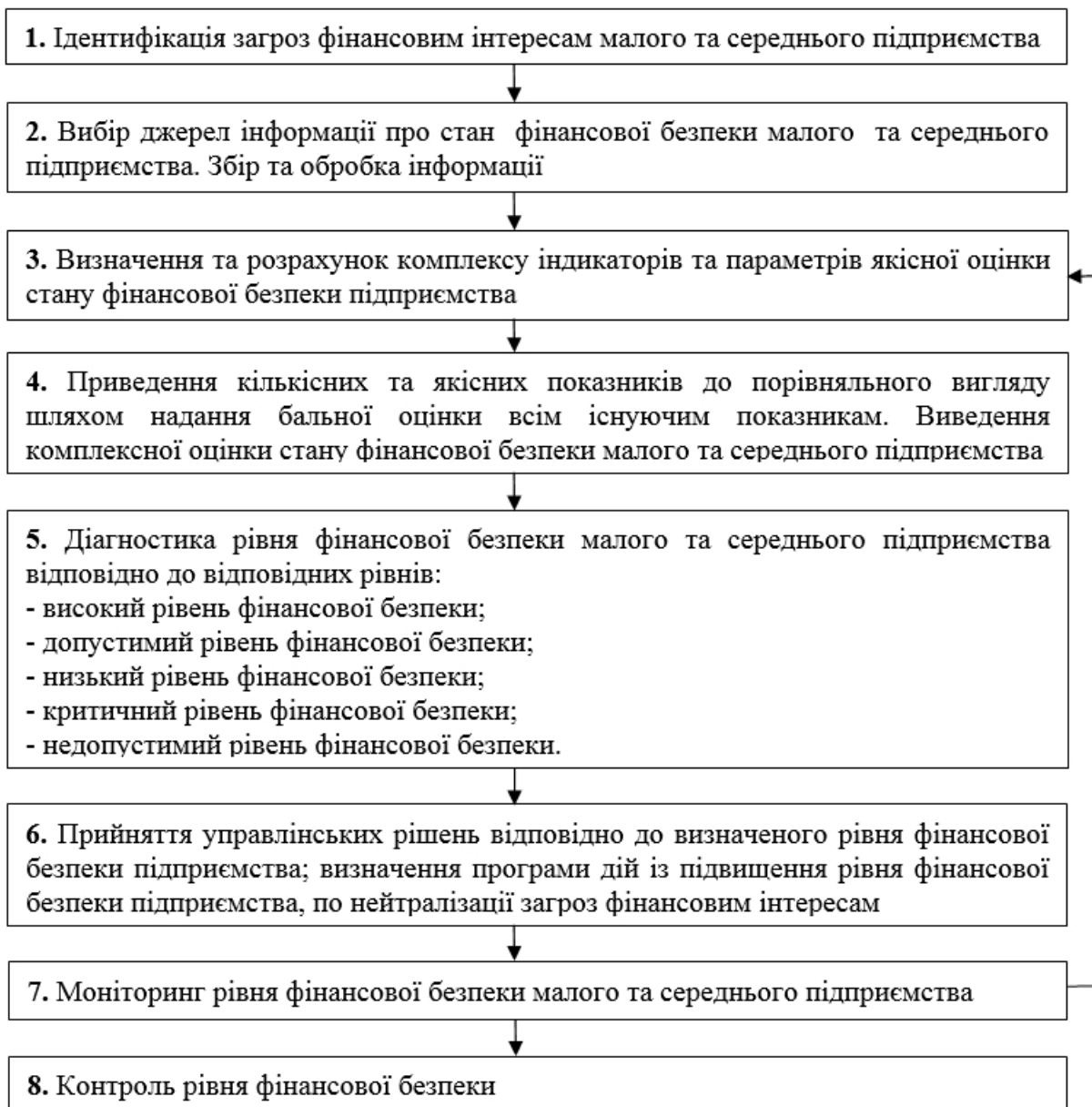

Рис. 2. Етапи методики оцінки фінансової безпеки малих та середніх підприємств

Методика оцінки фінансової безпеки малих та середніх підприємств надає широкі можливості для комплексного аналізу діяльності малого та середнього підприємства, дозволяє виявити загрози фінансовим інтересам, що визначають зміну показників, володіє достатньою гнучкістю, може бути пристосована до конкретного підприємства, цілі і часу. Одним з основних переваг перед іншими методиками є те, що завдяки приведенню всіх використовуваних показників до порівняльного стану, завдяки бальній оцінці для діагностики рівня фінансової безпеки надається можливість охопити і оцінити ступінь впливу однаково як кількісних індикаторів, за якими можливе проведення певних вимірювань, так і якісних параметрів оцінки, за якими потрібні обґрунтування.

Діагностика фінансової безпеки малого та середнього підприємства, є інструментом, використовуваним для визначення рівня фінансової безпеки підприємства за допомогою аналізу інформації, отриманої в процесі оцінки та моніторингу. Оцінка рівня фінансової безпеки малого чи середнього підприємства проводиться за допомогою приведення кількісних і якісних показників до порівняльного стану, тобто надання бальної оцінки всім наявним показникам. При цьому бали для кількісних індикаторів формуються в наступному порядку:

- якщо розрахункове значення індикатора за аналізований період краще порогового значення, розрахунковим значенням індикатора присвоюється 0 балів;
- якщо розрахункове значення індикатора за аналізований період рівне пороговому значенню, розрахунковим значенням індикатора присвоюється 1 бал;
- якщо розрахункове значення індикатора за аналізований період менше / більше (в залежності від умови, що забезпечує фінансову безпеку) порогового значення, не більше ніж на 20%, розрахунковим значенням індикатора присвоюється 2 бали;
- якщо розрахункове значення індикатора за аналізований період менше / більше (в залежності від умови, що забезпечує фінансову безпеку) порогового значення, не більше ніж на 50%, розрахунковим значенням індикатора присвоюється 3 бали;

індикатора присвоюється 3 бали;

- якщо розрахункове значення індикатора за аналізований період менше / більше (в залежності від умови, що забезпечує фінансову безпеку) порогового значення, більш ніж на 50%, або отримано від'ємне значення індикатора, розрахунковим значенням індикатора присвоюється 4 бали.

У разі, якщо граничне значення індикатора не встановлено (тобто розрахункове значення має прагнути до максимуму або до мінімуму), слід провести порівняння значень індикатора за розрахунковий період і індикатора за попередній період і оцінити їх динаміку. [1]

При оцінці рівня фінансової безпеки малого та середнього підприємства за допомогою якісних параметрів бали виставляються в наступному порядку:

- високий рівень якісного параметра - 0 балів;
- середній рівень якісного параметра - 2 бали;
- низький рівень якісного параметра - 4 бали.

Діагностика загального рівня фінансової безпеки малого та середнього підприємства проводиться на основі зіставлення і підсумовування загальних підсумків бальних оцінок кількісних індикаторів і якісних параметрів оцінки за схемою, наведеною в Таблиці 1.

Таблиця 1.

Діагностика рівня фінансової безпеки малого та середнього підприємства

№ з/п	Рівень фінансової безпеки малого та середнього підприємства	Загальна сума балів
1	Високий рівень фінансової безпеки	0 - 15 балів
2	Допустимий рівень фінансової безпеки	16 - 45 балів
3	Низький рівень фінансової безпеки	46 - 75 балів
4	Критичний рівень фінансової безпеки	76 - 100 балів
5	Недопустимий рівень фінансової безпеки	101 - 125 балів

План заходів щодо підвищення рівня фінансової безпеки за допомогою нейтралізації загроз для подальшої оцінки рівня фінансової безпеки малого чи середнього підприємства складається на основі типових заходів. [4]

Доцільно зазначити, що перелік заходів, що дозволяють підвищити рівень фінансової безпеки малого чи середнього підприємства може бути відредагований з урахуванням галузевої специфіки діяльності конкретного підприємства.

Після впровадження в діяльність аналізованих підприємств заходів з оцінки фінансової безпеки підприємства необхідно регулярно проводити оцінку рівня фінансової безпеки, тобто здійснювати моніторинг фінансової безпеки для визначення вузьких місць та проблемних зон діяльності на самому початковому етапі їх виникнення. Крім того, з зазначеною періодичністю слід здійснювати контроль виконання заходів щодо підвищення рівня фінансової безпеки підприємства та по нейтралізації загроз фінансовим інтересам підприємства.

ВИСНОВКИ

Сущність фінансової безпеки суб'єктів підприємства полягає в його здатності самостійно розробляти і проводити фінансову стратегію, в умовах невизначеного конкурентного середовища. Головна умова фінансової безпеки підприємства - здатність протистояти існуючим і виникаючим небезпекам і загрозам, які прагнуть завдати фінансових збитків підприємству. Для забезпечення цієї умови суб'єкти підприємства повинні підтримувати фінансову стійкість, рівновагу, забезпечувати достатню фінансову незалежність підприємств та гнучкість при прийнятті фінансових рішень.

Забезпечення фінансової безпеки може бути тільки на основі фінансово сталого розвитку підприємства, в якому створені умови для реалізації такого фінансового механізму, який здатний адаптуватися до мінливих умов внутрішнього і зовнішнього середовища. При такому підході до фінансової стійкості суб'єктів підприємства особливого значення набувають рівні фінансової стійкості, так як для фінансової безпеки підприємства важливий не абсолютний, а раціональний рівень фінансової стійкості.

Тому, необхідність постійного контролю фінансової безпеки зумовлюється об'єктивною потребою кожного суб'єкта підприємництва в забезпеченні стабільного функціонування і досягнення цілей діяльності.

Література.

1. Блажевич О. Г. Финансовая безопасность предприятий: определение минимально необходимого уровня / О. Г. Блажевич // Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції. – 2010. – №3. – С. 25-31.
2. Бланк І.А. Управління фінансовими ризиками / І.А. Бланк. – К. Ніка-Центр, – 2005. – 600 с.
3. Загорельская Т.Ю. Напрями забезпечення фінансової безпеки підприємства / Т.Ю. Загорельская. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2009_1/0346.pdf
4. Кракос Ю.Б. Управління фінансовою безпекою підприємств / Ю.Б. Кракос, Р.О. Разгон // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2008. – №1 (1). – С. 86-97.
5. Курочкін Д.В. Методи оцінки фінансової стійкості підприємства / Д.В. Курочкін // Сучасна економіка – 2011 – № 1. – С. 107-112.
6. Орехова К.В. Удосконалення класифікації факторів фінансової безпеки підприємства / К.В. Орехова //

вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2012. – №1(13). – С. 79-86.

7. Пойда-Носик Н.Н. Сутність фінансової безпеки суб'єктів підприємництва та її роль в забезпеченні національної економічної безпеки / Н.Н. Пойда-Носик // Вісник ЖДТУ. – 2011. – № 1 (55). – С. 340-342.

8. Смірнов Ю.А., Панфілова Т.С. Оцінка фінансової безпеки підприємства на основі ідентифікації його фінансового стану / Ю.А. Смірнов, Т.С. Панфілова // Економіка промисловості. – 2013. – № 1-2 (61-62). – С. 313-317.

References.

1. Blazhevych, O. H. (2010), “Financial security of enterprises: determination of the minimum required level”, *Naukovyj visnyk: finansy, banky, investytsii*, vol. 3, pp. 25-31.

2. Blank, I.A. (2005), *Upravlinnia finansovymu ryzykamy [Financial Risk Management]*, Nika-Tsentr, Kyiv, Ukraine.

3. Zahorel'skaia, T.Yu. (2009), “Areas of ensuring the financial security of the enterprise”, available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/prvs/2009_1/0346.pdf (Accessed 30 Dec 2019).

4. Krakos, Yu.B. and Razghon, R.O. (2008), “Management of financial security of enterprises”, *Ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy mashynobudivnoi haluzi: problemy teorii ta praktyky*, vol. 1 (1), pp. 86-97.

5. Kurochkin, D.V. (2011), “Methods of estimation of financial stability of the enterprise”, *Suchasna ekonomika*, vol. 1, pp. 107-112.

6. Oriekhova, K.V. (2012), “Improving the classification of financial security factors of the enterprise”, *Visnyk Universytetu bankiv's'koi spravy Natsional'noho banku Ukrainy*, vol. 1(13), pp. 79-86.

7. Pojda-Nosyk, N.N. (2011), “The essence of financial security of business entities and their role in ensuring national economic security”, *Visnyk ZhDTU*, vol. 1 (55), pp. 340-342.

8. Smirnov, Yu.A. and Panfilova, T.S. (2013), “Assessment of financial security of an enterprise on the basis of identification of its financial condition”, *Ekonomika promyslovosti*, vol. 1-2 (61-62), pp. 313-317.

Стаття надійшла до редакції 20.01.2020 р.